

Sporda Yetenek Seçimi ve Yönlendirme

Yetenek seçimi;

- İş dünyasında,
- Eğitimde,
- Teknolojide,
- Sanatta,
- Sporda ve daha birçok alanda ilgi duyulan ve yatırım yapılan bir alandır.

“Toplumda yetenekli bir gencin eğitilmesinden daha önemli bir konu yoktur ve toplumda yetenekli bir bireyin kaybolmasından daha yıkıcı bir sonuç olamaz”

Gardner

Erken yaşlarda **yetenekli** bir çocuğun yeteneklerini belirlemek, yönlendirmek ve eğitmek ise

- Uzmanlık gerektiren,
- Zor ve
- Karmaşık bir iştir.

Spor bilimcilerin ortak görüşü; elit bir sporcu yetiştirmek için başarının anahtarı

- **Yetenek belirleme,**
- **Tanılama,**
- **Yönlendirme,**
- **Gelişim ve**
- **Seçim**

aşamalarından oluşan sürecin doğru planlanması ve yürütülmesidir.

- Yerli literatürde yetenek *belirleme, tanılama, yönlendirme* ve *seçim* aşamalarından oluşan süreci ifade etmek için yaygın olarak **yetenek seçimi ve yönlendirme** kavramı kullanılmaktadır.

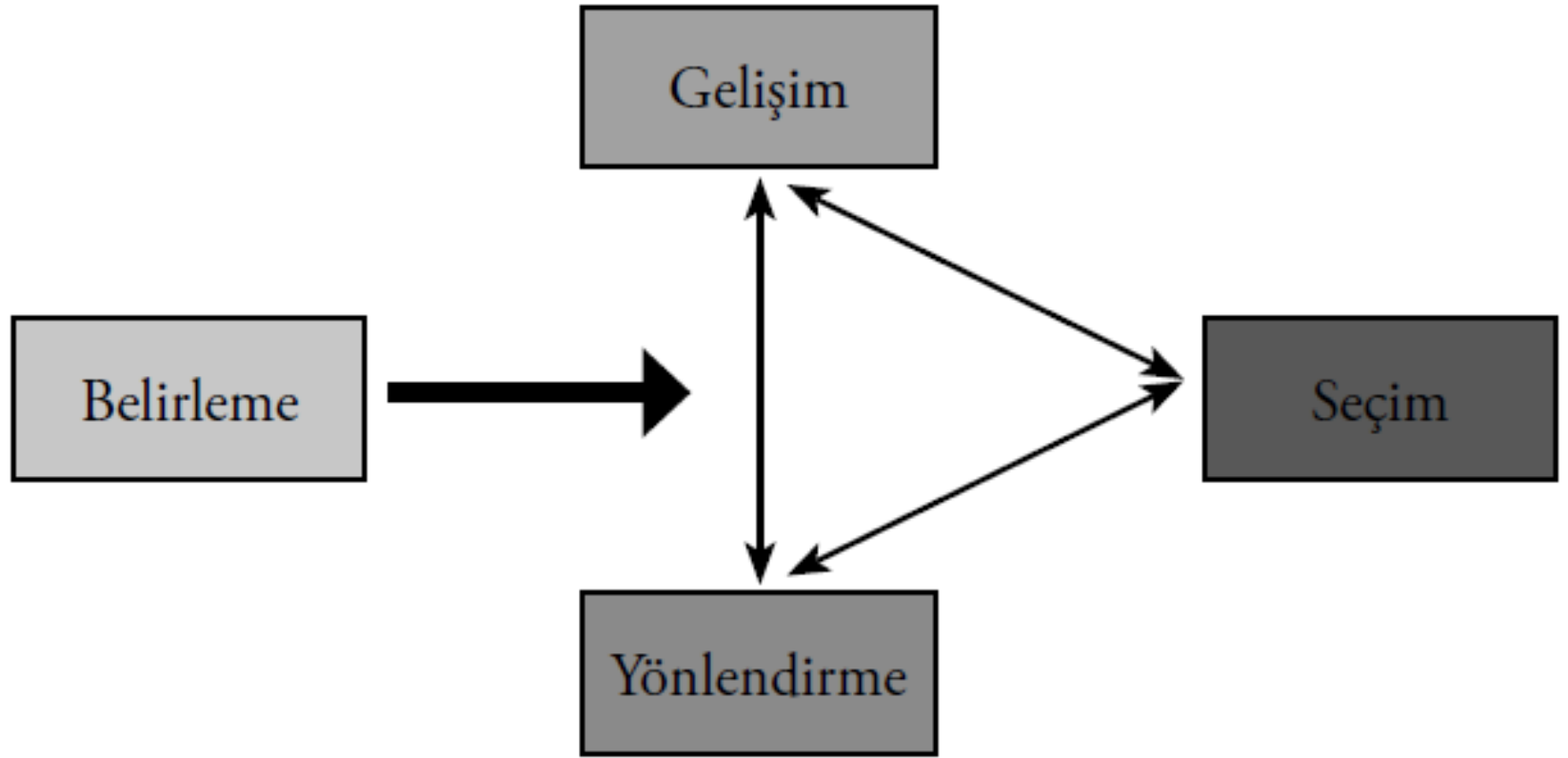
- Sporda yetenek seçimi ve yönlendirme sürecini oluşturan aşamaları ifade etmek için kullanılan kavramlardaki anlam karışıklığını gidermek için **Williams ve Reilly (2000)** bu konuda yapılan çalışmalarını inceleyerek tanımlamalar yapmıştır.
- Ayrıca yetenek seçimi ve yönlendirme sürecinin işleyişi gösteren ve günümüzde de kabul gören akış şemasını oluşturmuşlardır.

- **Yetenek belirleme (talent detection):** Spora katılımı sağlanmış çocukların genel yeteneklerinin tespitidir.
- **Yetenek tanılama ve yönlendirme (talent identification):** Temel spor eğitimi alan çocuklardan elit sporcu olma potansiyeline sahip olanların tespit edilmesi, başarılı olabileceği spor dalları hakkında bilgilendirilmesi ve önerilerde bulunulmasıdır.

- **Yetenek gelişimi (talent devalopment):** Elit sporcu olma potansiyeline sahip çocukları en başarılı olacağı düşünülen spor dallarında yeteneklerini en üst seviyeye çıkarmayı sağlayacak eğitim ortamının ve kaynakların sağlanmasıdır.
- **Yetenek seçimi (talent selection):** Yetenek gelişimi aşamasında eğitimlerini tamamlayan gençlerden ilgili spor dallarında ulusal ve uluslararası düzeyde başarı elde edebilecek performans düzeyine yaklaşanların scout ekipleri veya antrenörler tarafından seçilerek kulüplere veya takımlara katılımlarının sağlanmasıdır.

Şekil 3.1. Yetenek Seçimi ve Yönlendirme Sürecinin Akış Diyagramı (Williams ve Reilly, 2000).

- Sporda yetenek seçimi ve yönlendirme sürecinin temel amacı **erken yaşlarda** çocukların yeteneklerinin belirlenerek spora yönlendirilmesidir.
- Günümüzde bu sürecin amacının toplumda uluslararası düzeyde şampiyon sporcular yetiştirmek olduğu yönünde **yanlış bir kanı oluşmuştur.**

- Yapılan bilimsel araştırmalar göstermiştir ki gelecekte **elit bir sporcu olacak bir çocuğu** bütünüyle tanımlayacak deneysel bir bulgu veya uygulama yoktur.
- Yetenek seçimi ve yönlendirme sürecinde asıl düşünce çocuklardaki **mevcut potansiyeli belirleyerek** onların yeteneklerine uygun eğitim olanakları sağlamak ve en başarılı olacağı spor dalına yönlendirmektir.

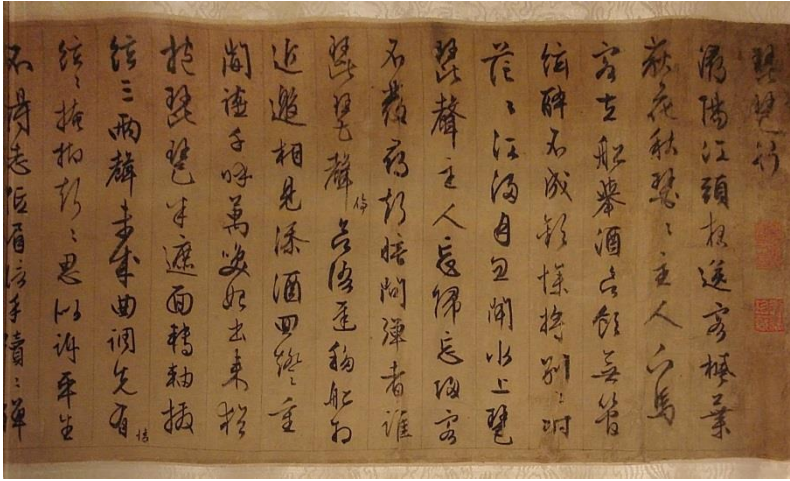
Bu doğrultuda yetenek seçimi y6nlendirme s6recinin temel felsefesi;

‘Sadece olimpiyatlarda ve Őampiyonalarda madalyalar kazanmayı hedeflemek **değil**, 6zellikle 6ocuk ve genęlerin yeteneklerine uygun fiziksel aktivite ve sportif etkinliklere katılım d6zeyini artırmaktır.’

Yetenek Seçimi ve Yönlendirmede Model Arayışı

- Üstün yetenekli insanların belirlenmesi ile ilgili ilk girişimlere dair bilgilere **Eski Çin** ve **Antik Yunan** kayıtlarında rastlanmaktadır.

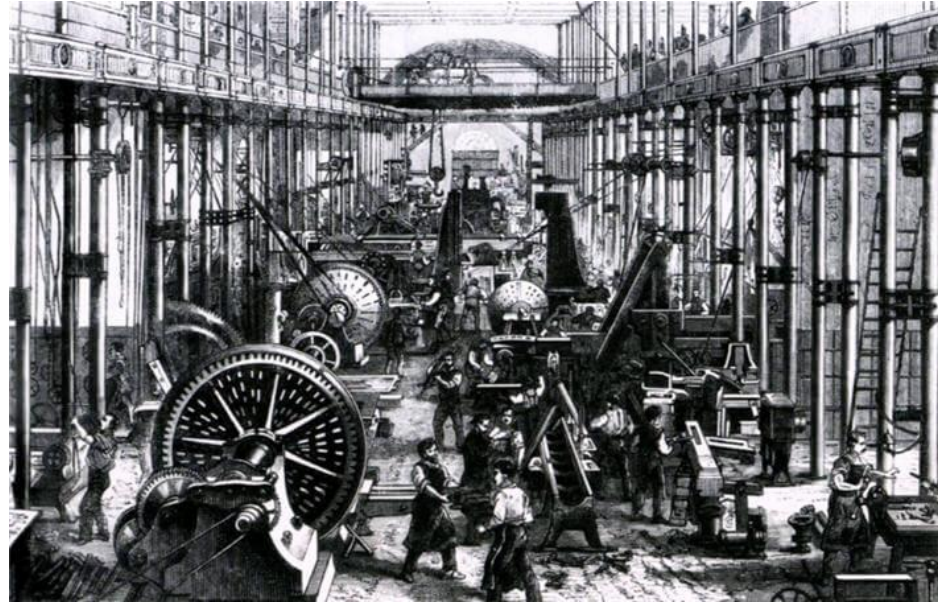

Yeteneği belirlemeye yönelik ilk deneysel çalışmaların ise **2000-2500 yıl** nce bireylerin

- Zihinsel,
- Kişisel ve
- Fiziksel

farklılıklarını ölçerek yapıldığı tespit edilmiştir.

- Özellikle 18. Yüzyılda Aydınlanma Çağı'nın başlaması ve daha sonra **19. yy Sanayi Devrimi** ile bilim ve sanatta üstün yetenekli bireylerin ortaya çıkması için uygun çevresel koşullar oluşmuştur.

Üstün yetenekli insanların keşifleri, icatları ve ortaya koyduğu eserler ülkelerinin

- Ekonomide,
- Sanayide ve
- Sanat dallarında

diğer ülkelerin önüne geçmesini sağlamıştır.

- **II. Dünya Savaşı döneminde** ise özellikle askeri alanda yeniliklere imza atacak üstün yetenekli insanları belirlemek için araştırmalar yapılmıştır.

- Ancak bu dönemdeki üstün yetenekli insanlar **atom bombası** gibi toplu imha silahlarının yapımında görev aldıkları için insanlık tarihi için olumsuz sonuçlar doğuracak buluşlara da imza atmıştır.

- Soğuk savaş yıllarında (1947-1991) ise **olimpiyatlar ve dünya şampiyonalarının** ülkelerin gövde gösterisi yapmalarına olanak sağlayan bir arenaya dönüşmesiyle başarılı sporcular yetiştirmek için **Doğu Almanya** ve **Sovyet Bloku** ülkelerinde **1970'li** yıllardan itibaren **yetenek seçimi ve yönlendirme** çalışmalarına büyük önem verilmiştir.

Yeteneğin Belirlenmesi İçin 5 Model

Bar-Or (1975) yeteneğin belirlenmesi için 5 aşamadan oluşan bir model geliştirmiştir. Bu modele göre;

- **1. Aşama:** İlk aşamada morfolojik, psikolojik, fizyolojik ve performans parametrelerinin değerlendirilmesi.
- **2. Aşama:** İlk aşamada elde edilen verilerin çocukların biyolojik yaşına göre karşılaştırılması.
- **3. Aşama:** Kısa antrenman periyodu boyunca bireyin reaksiyonlarının değerlendirilmesi.
- **4. Aşama:** Ailenin sportif geçmişinin değerlendirilmesi.
- **5. Aşama:** İlk dört aşamadaki verilere göre performans tahmini için çoklu regresyon analizlerinin yapılması.

- Gimbel (1976) yeteneğin seçiminde morfolojik, antrenmana **adaptasyon ve motivasyon** gibi psikolojik değişkenleri analiz eden dört aşamalı bir model önermiştir.
- Gimbel geliştirdiği modelle **8-9 yaşlarında** gelecekte başarılı olabilecek sporcuların tahmin edilebileceğini idda etmiştir.

Gimbel'in modeline göre;

- **1. Aşama:** İlk aşamada performansın altında yatan morfolojik, fiziksel ve psikolojik faktörler tanımlanır.
- **2. Aşama:** Seçilmiş değişkenlere göre okullardaki çocuklara testler yapılır.
- **3. Aşama:** İkinci aşamadaki test sonuçlarına göre 12 ile 24 hafta süren eğitim programlarına alınan çocukların gelişimi gözlemlenir.
- **4. Aşama:** Her çocuğun başarılı olması muhtemel spor dalları belirlenir ve hazırlanan antrenman programları uygulanır. Yapılan tahminler ve alınan kararlar kesin değildir ve gelecek yıllarda çocuğun gelişimine göre tekrar gözden geçirilir.

Jones ve Watson (1977) performans tahmininde psikolojik parametrelerin kullanıldığı bir model geliştirmiştir.

- **1. Aşama:** Performans hedeflerinin belirlenmesi.
- **2. Aşama:** Performans hedeflerine götürecekt kriterlerin seçilmesi.
- **3. Aşama:** Performans tahmininde kullanılan değişkenlerin, kriterlerin ve test edilen değişkenlerin tahmin gücünün tespit edilmesi ve doğrulanması.
- **4. Aşama:** Elde edilen sonuçlara göre hangi birey için hangi spor dalının uygun olacağına yönelik tavsiyelerde bulunulması.

Hare (1982) tarafından geliştirilen yetenek modeli yeteneğin sadece antrenman yoluyla mümkün olacağı varsayımına dayanıyordu.

- **1. Aşama:** Performansta etkili olan önemli faktörlerin belirlenmesi. Bu doğrultuda çocukların yeteneklerinin belirlenmesi.
- **2. Aşama:** Çocuklara uygulanan antrenman süresince gelişim hızı, performans devamlılığı ve antrenmana adaptasyon gibi parametrelere bakarak performans düzeyine göre yeteneklerinin doğrulanması gerekir.

- Havlicek ve ark. (1982) sportif performansın **çok boyutlu** bir yapıda olduğunu bunun için yetenek seçimi ve yönlendirme süreçlerinde multidisipliner bir modele ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.
- Ayrıca Hare'nin modelinin aksine **olgunlaşmayla değişecek boy ve morfolojik faktörlere** güvenmenin yanlış olduğunu ifade etmiştir.